

Írások · Tanulmány

A KŐVÖLGYI VÍZIMALOM HÁROM ÉVSZÁZADA

A malom a falu egyetlen ipari üzeme volt kétszáz éven át. A tanulmány a molnárcsaládokat, a gátrendszert és az 1949-es bezárást tárgyalja.

Kelt

2019. november

Szerző

Pintér Gábor

Források

Szalai Ferenc visszaemlékezése (hangfelvétel, 2020); a malom 1893-as adásvételi szerződésének másolata; az 1862-es évszámos gerenda (KHGY-T-O41).

Letöltés

PDF-változat

Hivatkozás

Pintér Gábor: A kővölgyi vízimalom három évszázada. Kővölgyi helytörténeti gyűjtemény, 2019.

A Kő-patak esése Kővölgy alatt olyan kedvező, hogy már a 18. század közepén malmot építettek rá: az első biztos adat 1758-ból való, amikor a földesúr „a kővölgyi malom árendáját” tizenkét forintban állapította meg. A malom a falu alsó végén, a mai Malom utca végében állt, ahol a patakot egy felső zsilippel vezették a malomárokba. A gát maradványai és az árok nyomvonala ma is látható, a gyűjtemény 2019-ben mérte fel és rajzolta le őket.

A malmot a 19. század nagy részében a Klein család bérelte, majd 1893-ban Szalai Mihály vásárolta meg. Az adásvételi szerződés – amelynek másolata a gyűjteményben van – két kőpárt, egy „fömlücsapó kereket” és egy lakóházat sorol fel. A malomépület legrégebbi ma is meglévő eleme az 1862-es évszámmal faragott mestergerenda: ezt Szalai Ferenc, az utolsó molnár unokája adta át a gyűjteménynek 2019-ben, és azóta a kiállítás középpontjában áll.

Gémeskút és nádtetős tanyaépület, 1914 (Fortepan / Veszprém Megyei Levéltár). A kővölgyi malom udvarán is ilyen kút állt a visszaemlékezések szerint.

Forrás: Wikimedia Commons, FOTO:Fortepan — ID 62763: Adományozó/Donor: Veszprém Megyei Levéltár/Klauszer. · Public domain

A malom 1949-ig őrölt. Az államosítás után a köveket elszállították, az épületet raktárnak használták, majd 1971-ben lebontották. A gyűjtemény hangtárában őrzött visszaemlékezés részletesen leírja az utolsó őrlési napokat, a vámszedés rendjét és a molnár-család mindennapjait. A tanulmány ezek alapján, valamint a fennmaradt számlák és a vízikönyvi bejegyzések másolatai nyomán rekonstruálja a malom működését.

A malomtörténet tanulságos példája annak, hogyan lehet egy elpusztult épületet „újraépíteni” szóbeli források, tárgyak és iratok együtteséből. A gyűjtemény 2019-es kiállítása ezt az újraépítést mutatta be; az ott készült makett ma is látható.